

ZAKOŃCZENIE

Prezentowana monografia sygnalizuje konieczność podejmowania szerszej, pogłębionej debaty na pograniczu sfery prawnej i sfery urbanistycznej. Debata taka powinna się szerzej wpisać w dyskusję naukową powiązaną z problemami planowania przestrzennego (można dodać, że debata taka jest również istotna z perspektywy dyscypliny naukowej geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna). Należy ją traktować nie jako odpowiedź na kilka pytań lub problemów, ale szerszy, wieloaspektowy nurt dyskusyjny.

Powyższe potwierdza treść przygotowanych rozdziałów. Można rozważać optymalne podejście do celów planowania przestrzennego. Nie budzi jednak wątpliwości fakt, że cele prawne i pozaprawne (z założeniem przyjęcia takiego rozróżnienia) nie mogą być od siebie oderwane. Najlepszym przykładem są wyzwania związane z ochroną klimatu. Sposób udzielenia odpowiedzi na te wyzwania (zwłaszcza z perspektywy polityki przestrzennej) wciąż jest dookreślany. Można poddać w wątpliwość, czy do wdrożenia tych wyzwań (w sferze regulacji prawnej) wystarczające będą kategorie pojęciowe stosowane np. jeszcze kilka lat temu. W polskim systemie kluczową wartością, a zarazem punktem odniesienia (na poziomie ogólnym akceptowanym przez wszystkie środowiska naukowe) jest ład przestrzenny. Aby dyskusja o ładzie przestrzennym nie była nazbyt ogólna (stwarzająca zbyt duże możliwości interpretacyjne), musi być powiązana również z zagadnieniem chaosu przestrzennego, tym bardziej, że w polskiej literaturze naukowej szczegółowo niniejsze koszty zostały określone. To kolejny dobry przykład potwierdzający konieczność łączenia związanych z planowaniem przestrzennym zróżnicowanych perspektyw. Trochę inaczej sytuacja wygląda z interesem publicznym w planowaniu przestrzennym. Sposób jego rozumienia z perspektywy poszczególnych dyscyplin, a zwłaszcza sposób jego określania, jest odmienny. W polskich realiach, zwłaszcza w kontekście pogranicza prawno-urbanistycznego, ujmowanie interesu publicznego wiąże się z określaniem zakresu możliwości zagospodarowania danego terenu (ten kontekst nie zawsze może być zrozumiały z perspektywy międzynarodowej dyskusji o interesie publicznym w planowaniu przestrzennym). Zdecydowanie szerszy kontekst wynika z ujmowania tego zagadnienia np. z perspektywy ekonomicznej.

Przełożenie problemów z pogranicza prawa i (szeroko rozumianej) urbanistyki na praktykę, bardzo dobrze pokazują zagadnienia dotyczące środowiska, przyrody oraz dziedzictwa kulturowego. Można je identyfikować na zróżnicowanych płaszczyznach. Rozdział drugi zawiera opis niektórych z nich. Ważnym przykładem jest kwestia relacji treści aktów planistycznych (zwłaszcza na szczeblu lokalnym) i aktów dotyczących ochrony przyrody, w szczególności form ochrony przyrody. Właśnie przy okazji porównywania wskazanych aktów pojawia się najwięcej łatwych do uchwycenia problemów terminologicznych. Tego typu problemy można opisywać (i oczywiście

cie rozwiązywać) z perspektywy indywidualnej, niemniej rolą środowisk naukowych jest ich bardziej systemowe ujęcie. Można odnieść wrażenie, że zwłaszcza kwestie środowiskowo-przyrodnicze (w tym związane z nimi cele) nie znajdują odzwierciedlenia w podejściu prawnym do planowania przestrzennego. Częściowo takie podejście zawierają ustawy szczególne. Odwołanie do ich treści (z uwzględnieniem wybranych elementów aktów planistycznych) wciąż nie wydaje się jednak wystarczające, zwłaszcza w kontekście aktualnych potrzeb i wyzwań. Z rozdziału wynika również szersza międzynarodowa dyskusja, która prowokuje do wysuwania wielu analogii względem innych systemów (przynajmniej europejskich). To kolejny istotny wątek, chyba wciąż niedoceniany w aktualnym nurcie rozważań naukowych. Ambicja jego pewnego rozszerzenia została wyrażona przy okazji przygotowywania kolejnych rozdziałów (trzeciego i czwartego). Wynika z nich, że trudny do szybkiego przełożenia kontekst międzynarodowy powinien być zdecydowanie szerzej uwzględniany. Można również wskazać, że doświadczenia dotyczące polskiego systemu planowania przestrzennego, w tym dylematy i nawet słabości prawa, mogą stanowić ciekawy przykład. Dla polskiej dyskusji szczególnie istotny wydaje się temat optymalnej szczegółowości aktów planistycznych oraz częste stwierdzenia, że akty nadmiernie szczegółowe blokują rozwój. Trzeba uznać, że pewnym wyzwaniem jest stwierdzenie, kiedy w polskich warunkach ta „nadmierna szczegółowość” może występować. Każdy system ma bowiem swoją specyfikę w tym zakresie. Polski system jest natomiast szczególnie zderminowany przez chaos przestrzenny i niesprawność władz publicznych w planowaniu przestrzennym. Odpowiedzią na te problemy nie jest więc narzucenie ogólnie szczegółowych regulacji. Ewentualne rozwiązania elastyczne muszą być jednak osadzone w kontekście polskich uwarunkowań. Przy określaniu diagnozy polskich uwarunkowań pomocny może okazać się również rozdział piąty. Pokazuje on, jak indywidualne problemy i dylematy składają się na szersze, bardziej systemowe bariery. Ponadto dokumentuje jeszcze jedno zjawisko: rozwiązania indywidualnych problemów rzadko odnoszone są szerzej, do problemów systemowych, bardziej generalnych. Może to po części wynikać z zaniedbań dyskusji naukowej. W rozdziale pokazano jednak kierunek (tak potrzebnego) łączenia perspektywy problemów indywidualnych z bardziej generalną diagnozą systemową. Podkreślenia wymaga również rola rozdziału szóstego, m.in. z perspektywy dyskusji prawnej. Autor rozdziału, jeden z najbardziej uznanych przedstawicieli naukowego środowiska urbanistycznego, diagnozuje tak kluczowe wyzwania miejskie. Wydaje się, że większość diagnoz ma istotne przełożenie na sferę odpowiedzi prawnej.

Już z powyższego podsumowania poszczególnych rozdziałów jednoznacznie wynika, że prezentowana monografia nie tyle zamyka, ile raczej otwiera debatę na temat kierunków integracji dyskusji prawnej i urbanistycznej. Można wyodrębnić liczne kierunki dalszej dyskusji naukowej. Wybrane z nich dotyczą:

- dalszego dostosowywania rozważań o elastyczności i sztywności przepisów planowania przestrzennego do polskiego systemu planowania przestrzennego;
- określenia znaczenia (w wymiarze interdyscyplinarnym) interesu publicznego w planowaniu przestrzennym;
- dyskusji o podejściu do wolności zabudowy – również z perspektywy

konsekwencji związanych z chaosem przestrzennym, ale także zróżnicowaniem cech geograficznych gmin;

- odpowiedzi planowania przestrzennego w Polsce na wyzwania związane ze zmianami klimatu;
- szczegółowej analizy i kategoryzacji problemów planowania przestrzennego – zarówno z perspektywy powiązania z zagadnieniami sektorowymi, jak też z perspektywy stosowania poszczególnych instrumentów planowania przestrzennego.

Pozostaje wyrazić nadzieję, że prezentowana publikacja także stanowić będzie istotny wkład do przedmiotowej dyskusji.